

La commemoració dels cinquanta anys del Museu Arxiu de Santa Maria fa avinent de reproduir tres treballs de Lluís Ferrer i Clariana, fundador i primer director de la institució. Tots tres aporten dades sobre els inicis i els primers temps del Museu Arxiu, anomenat aleshores Museu Arxiu Històric-arxiprestal de Santa Maria.

El primer dels treballs va ésser publicat a la revista *MVSEV*, publicació del Museu Municipal de Mataró, data març-abril de 1946. Correspon, per tant, a l'època de la inauguració de les primeres instal·lacions. Va ésser escrit, com indica el propi text, amb *la doble finalitat de divulgació i fixació escrita de dades*.

El segon és una crònica dels deu primers anys d'actuació de l'Obra de Sant Francesc, associació religiosa, creada bàsicament per a la salvaguarda, estudi i restauració del patrimoni cultural de tipus religiós, de Mataró i d'una part de la comarca, afectat per la revolució i la guerra. L'Obra de Sant Francesc i el Museu Arxiu de Santa Maria eren vinculats orgànicament. Va ésser publicada l'any 1956, al número extraordinari del periòdic *MATARÓ*, commemoratiu del Primer Centenari de la premsa mataronina. No és signada, però tot fa suposar que va ésser redactada per Lluís Ferrer i Clariana. I la publiquem traduïda al català, perquè sense cap mena de dubte hauria estat escrita en català en situació de normalitat i llibertat.

El tercer reproduceix unes notes mecanografiades que el propi Lluís Ferrer i Clariana va lliurar a l'Arxiu Municipal i que, l'any 1974, l'aleshores arxivera, Sra. Cristina Ferrés, va facilitar al Museu Arxiu. Datades el 4 d'octubre de 1959, expliquen la fundació del Museu Arxiu i inclouen, bàsicament, l'inventari de l'arxiu.

Hem incorporat notes als tres treballs. Considerem que el temps transcorregut des de la seva redacció les fa necessàries.

Com a annex, publiquem també la relació de les publicacions de l'Obra de Sant Francesc i el Museu Arxiu de Santa Maria en la seva primera època.

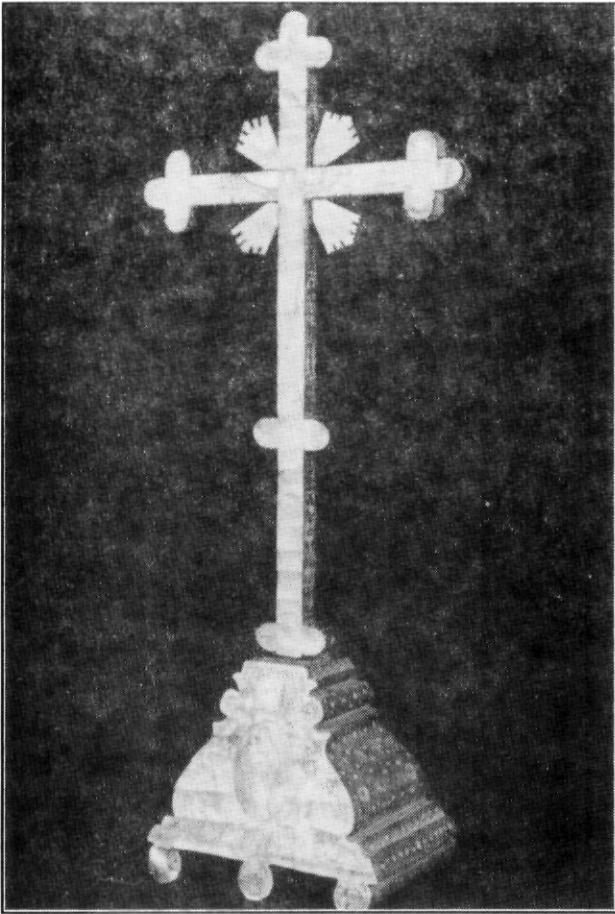
EL MUSEU I ARXIU PARROQUIAL DE SANTA MARIA

Ens ha semblat oportú de donar a conèixer als amics de la història local i en les acollidores pàgines de *MVSEV* l'origen i el desenvolupament del Museu i Arxiu Parroquial de Santa Maria, assolint amb això la doble finalitat de divulgació i fixació escrita de dades per evitar en èpoques futures possibles embrulls que sempre s'escauen quan les coses són tractades a mitges o confiades a la relació verbal.

Castellà Alguns anys abans de la guerra, el reverend Dr. Fèlix Castellà i el Sr. Josep Cateura tingueren ja la iniciativa de crear un Museu Parroquial. Comptaven llavors amb bastant material i no hauria estat difícil d'aplegar-ne més, çò que hauria permès una instal·lació bastant interessant d'art religiós. Entre el fons d'obres que tenien a l'abast figurava un dipòsit que estava en les voltes de la Capella de Sant Elm i de la Sala de l'Administració de la Capella del Sagrament Vell (1). En aquest lloc hi havia un bonic i interessant tabernacle barroc per l'estil del de la Confraria del Roser, que

degué pertànyer a la Confraria de Sant Isidre, quan aquesta celebrava processons. Igualment hi havia una imatge de Crist, jacent en el Sepulcre, que portava cabellera postissa a l'estil del Sant Crist del segle XVIII, una Creu dels Improperis, més antiga que la de la Venerable Congregació dels Dolors, una capçalera de misteri d'estil sembla plateresc, decorada a la plata, una imatge jacent de sant Aleix en talla, altra de sant Bru, també jacent en talla, una imatge de sant Homobò, antic patró del Gremi de Sastres i cinc figures de l'antic misteri dels corders. En la Cripta dels Dolors hi havia també una imatge de la Verge –aparentava del Roser– sense decoració i sense la peça de la cara, però de bona factura i d'estil barroc i encara altres peces de restes iconogràfiques. Malgrat tot, aquest intent de Museu no tirà endavant i calgué passar la dura prova de la revolució, perquè fos un fet.

La primera peça notable d'art religiós antic que posseí el Museu fou la Creu de nacre de la Candelera i les Santes, de finals del segle XVIII,

Creu amb la Mare de Déu Candelera i les Santes (segle XVIII).
Fotografia Manent.

la qual fou trobada en el mateix temple de Santa Maria el dia 1 de febrer de 1939, o sia la vigília de la festa de la Mare de Déu Candelera, titular del temple, en qual dia tingué lloc la cerimònia de la reconciliació del Temple. Aquesta Creu romangué sempre en el temple, junt amb unes pintures al tremp, al·legòriques de la vida de les Santes, que es posaren en les columnes de l'església l'any 1772, quan l'arribada de les relíquies, i que es tornaren a exhibir l'any 1904 per les festes del XVI Centenari del seu gloriós martiri (2).

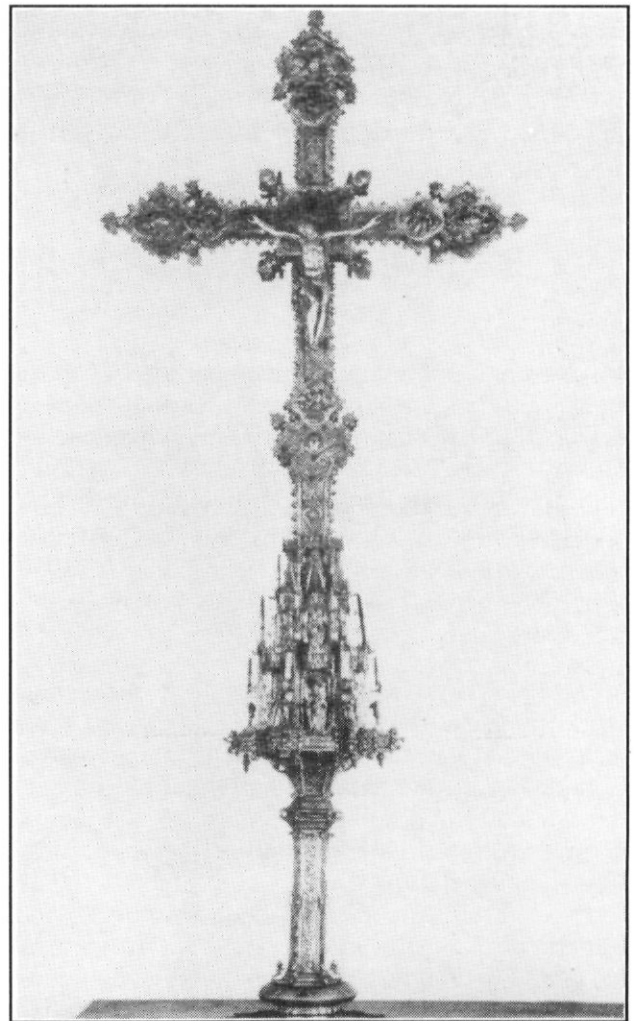
Seguidament es recuperà una part interessantíssima dels antics arxius de la Comunitat i de la Rectoria, de l'Obra i de les Confraries, tot el qual vingué principalment de tres procedències diferents.

El primitiu emplaçament de l'Arxiu i Museu fou la Sala de la Lliga de Perseverança, en els baixos de la Rectoria vella (3), on s'instal·là ja algun quadre i les testes de tres imatges que havien format part del retaule de Moretó, anterior al de Gurri, que fou destruït per no haver agradat (4). D'aquest lloc es traslladà a una dependència que es troba en la planta descrita, però entrant a mà

esquerra; aquesta estança també fou provisional, puix poc temps després s'instal·là en la Sala de Junes, o d'Administració, del Roser.

Durant el llarg temps que romangué en aquesta Sala, hi figurà la testa de la imatge del Pare Etern, obra de Gurri, que coronava el retaule major, i la monumental Creu processional, d'estil gòtic i d'argent, la qual data de principis del segle XVII. També fou en aquest temps quan es construïren els tres armaris-vitrina que posseeix actualment el Museu Arxiu; igualment s'iniciaren llavors les tasques de tria, classificació i condicionament dels pergamins i lligalls de l'Arxiu.

Durant les reformes de la Sagristia es produí l'importantíssim descobriment arqueològic d'un capitell visigòtic, de la mateixa pedra i qualitat que algunes de les ares del temple romà-pagà, el qual pot datar-se dels segles V al VIII. Aquesta magnífica peça serví molts anys com a pica-rentamans en la Sagristia. Degudament estudiada pel nostre il·lustre patrici, En Josep Puig i Cadafalch,

Creu parroquial de Santa Maria. Gabriel Ramon, argenter (1611).

Imposta de tradició bizantina, que serví de pica a la Sagristia de Santa Maria, quan era situada al Museu Municipal de Mataró d'acord amb la proposta de Josep Puig i Cadafalch. Avui és a la Sala de Síntesi del Museu Comarcal. Fotografia Lluís Pérez.

es constatà que podia molt bé pertànyer a un temple basilical de tres naus, que hauria estat tal vegada el primer temple cristià d'Iluro. Encara que en principi es pensà d'instal·lar-la en el Museu Parroquial es deixà córrer la idea per oferir-la en dipòsit al Museu de la Ciutat, creient ésser el lloc adequat per a la seva instal·lació, la qual fou verificada segons el projecte del Sr. Puig (5). En aquestes obres de la sagristia aparegué també una petita espitllera del temple romànic, la qual, després d'ésser desempotrada, fou col·locada en el temple de Sant Martí de Mata, que així pogué reconstruir la que havia perdut en la devastació de 1936. També aparegueren en els murs del cos d'edifici de la Sagristia, que és de la primera meitat del segle XVIII, diferents fragments de pedra del temple gòtic —columnes vuitavades, arcs de creueria, etc.— i dues mènsules, que foren instal·lades en 1948 en la Capella de la Verge del Roser, en l'Església sufragània de Sant Miquel de Mata; les mènsules procedien també del temple gòtic de Santa Maria.

Acabades que foren les referides millores, el reverend Sr. Arxiprest destinà per a emplaçament del Museu i Arxiu l'antiga Sala de l'Arxiu de la Comunitat, al pis de sobre de la Sagristia, on ja

anteriorment l'Administració de les Santes hi havia muntat el monumental armari on guarda les urnes de les relíquies de nostres Patrones i els rics ornaments del seu culte, estrenats el 1904 (6). Aquesta nova i definitiva instal·lació fou inaugurada en la diada de la Candelera de l'any 1946.

En aquesta Sala, de més vastes proporcions que les anteriors, es pogué posar tota la col·lecció de quadres i imatges que integren el Museu. El fons fou augmentat per l'aportació de la Confraria del Roser, dipositar-hi el magnífic tabernacle de les processons amb la Verge del Roser d'argent i les imatges de sant Domènec i sant Raimon de Penyafort (7).

Figuren també en aquest Museu dues pedres, d'uns 84 cm de llarg, per 17 d'ample, on hi ha gravades una Creu amb una banderola i dintre d'ella la lletra A, formant tot plegat l'anagrama de l'Agnus Dei, símbol que, estant vinculat al culte de sant Joan Baptista, podria molt ben ésser que fos del primitiu altar de dit sant; de totes formes, aquests baixos relleus són de marcada època romànica i a aquest temple degueren pertànyer. Aparegueren com a pedres de marc de la tomba de l'Il·lustre Dr. Don Joan de Palau, en l'actual Cape-

Tabernacle del Roser, situat a la Sala de l'Arxiu.

lla de les Santes, en ésser dita sepultura destapada per remoure-la i centrar-la bé, amb motiu de les obres de restauració. Poden datar-se entre els segles XI i XIII (8).

Quant a l'Arxiu, actualment en curs de classificació, els documents més antics són uns pergamins del segle XIII. Força notables són els volums dels *Dietaris de Funerària*, de la Comunitat de Preveres, de principi del segle XVII i, amb algunes pèrdues, fins al segle XIX, els plec de l'Arxiu de la Rectoria, les Butlles del Roser i els títols de Confraries.

A mida que les possibilitats ho permetin, es pensa en la instal·lació de noves vitrines al centre de la Sala, per a ornaments notables i llibres inte-

NOTES.

1.- L'antiga capella de Sant Elm és avui la capella de Sant Antoni. La Sala de l'Administració de la capella del Sagrament és ara integrada a la Secció Santes, planta primer pis, del Museu Arxiu. L'accés a les voltes de sobre l'actual capella de Sant Antoni és precisament per la planta primer pis de la Secció Santes del Museu Arxiu.

2.- La Creu i les pintures són exposades actualment a la Secció Santes del Museu Arxiu.

3.- La Sala de la Lliga de Perseverança, als baixos de la Rectoria vella, és avui el despatx parroquial.

4.- Amb referència al retaule de Carles Moretó i a la intervenció de Salvador Gurri, ens hem de remetre a l'article *El retaule major de Santa Maria de Mataró, 1767-1783*, de Lluís Adan i Ferrer i Rafael Soler i Fonrodona, que es publica en aquest número dels *FULLS* i que aclareix definitivament la qüestió.

ressants de l'Arxiu, i així mateix completar la instal·lació amb un Inventari gràfic de tot el que contenia la Basílica el 1936, i a més conservar gravats, goigs i plànols de totes les èpoques anteriors.

El Museu i Arxiu Parroquial està confiat a l'*Obra de Sant Francesc*, la qual hi resideix oficialment; aquesta entitat vetlla per l'estudi i conservació del patrimoni artístic-religiós de l'Arxiu prestat de Santa Maria. De la seva fundació i activitats, en tractarem, ajudant Déu, un altre dia.

Lluís Ferrer i Clariana

5.- La imposta visigòtica de Santa Maria és ara exhibida a la Sala de Síntesi del Museu Comarcal del Maresme.

6.- Avui, tant les urnes, com els ornaments, són conservats a la Secció Santes del Museu Arxiu.

7.- L'original esmenta sant Pius V i no pas sant Raimon.

El tabernacle es conserva avui al Museu Arxiu, secció del Roser.

8.- Una de les dues pedres és ara a la cripta dels Dolors.

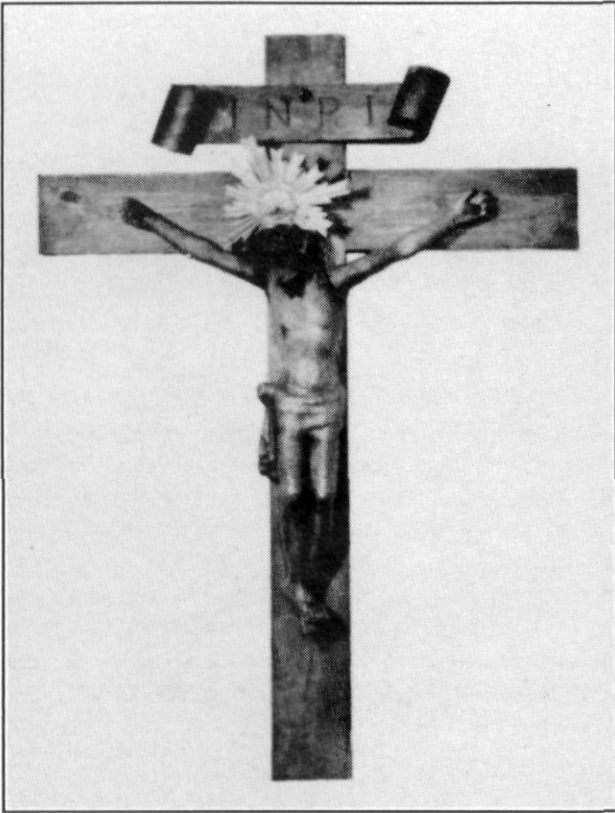
Transcripció i notes:
M. S. i P.

L'OBRA DE SANT FRANCESC. CRÒNICA DELS DEU PRIMERS ANYS D'ACTUACIÓ

A) Antecedents, entitat precursora.

El 1939, gairebé destruït totalment el patrimoni artístic i cultural de l'església a causa del vendaval revolucionari de l'època, ens reunirem uns amics amb la triple intenció de restaurar el temple de Sant Martí de Mata –per a la mateixa finalitat havíem ja treballat els anys 1933-1934 amb la benemèrita Agrupació Científico-Excursionista del C.C. de Mataró–, el convent de les religioses Caputxines i la capella de sant Desideri de la Basílica Parroquial de Santa Maria.

Una de les primeres activitats va ésser la restauració parcial d'una creu amb incrustacions de nacre, recuperada en la pròpia Basílica, capella de sant Desideri, el dia 1r. de febrer de 1939, en el peu de la qual figura el relleu de la Mare de Déu Candelera, titular del temple parroquial, i les santes Juliana i Semproniana, patrones de la ciutat; la creu, pròpia de l'antiga administració de sant Desideri i de les santes Juliana i Semproniana, és un magnífic exemplar en aquest estil del segle XVIII. (1)

Sant Crist "d'en Mascaró" (segle XVIII).

Convent de les Caputxines.

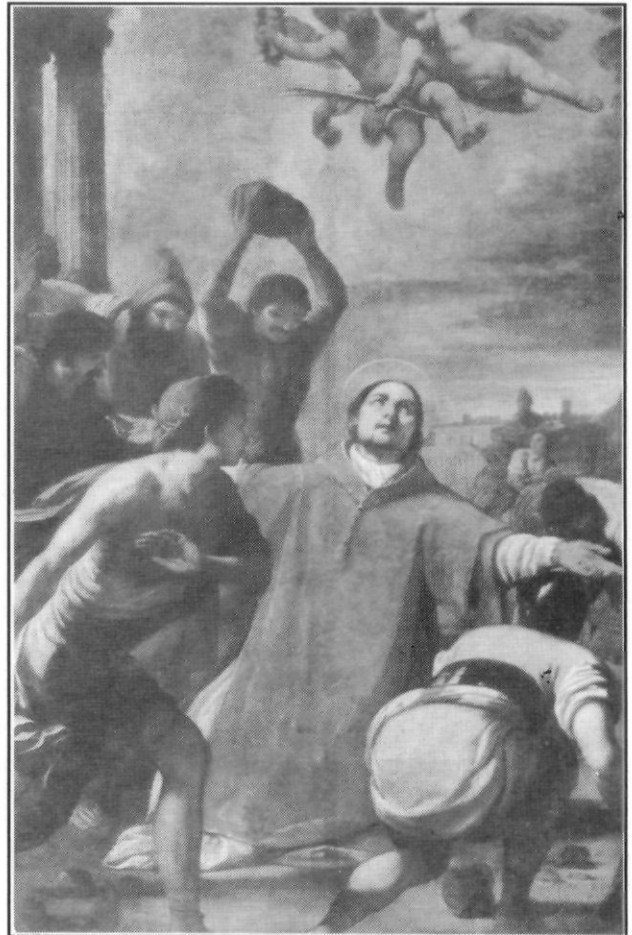
Procedeix d'una antiga capella que havia existit a la confluència de la Riera de Sant Simó i el camí de les Cinc Cènies.

El mateix any s'iniciaren les obres de restauració del convent de les religioses Caputxines i es va constituir per a aquest fi un Patronat, amb majoria de membres del tercer orde franciscà. L'obra culminà amb la restauració del temple dedicat a la Mare de Déu de l'Assumpció, que es va estucar de nou, i en el qual es varen instal·lar els quatre altars laterals dedicats, el primer del costat de l'Evangeli, a la imatge del Sant Crist, dit "d'en Mascaró", el del seu davant a la Mare de Déu, amb l'advocació de la Divina Pastora –ambdues imatges havien estat amagades i salvades en el recinte de l'esmentat convent (2)–, el del Pare sant Francesc d'Assís i el de santa Clara. Per a sufragar aquestes obres s'aconseguien bons donatius.

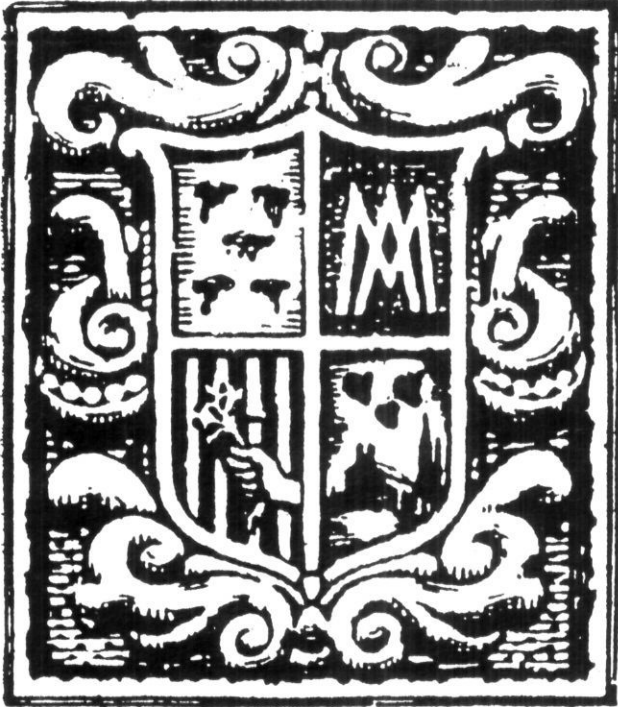
En el temple de Sant Martí de Mata es varen començar les obres d'habilitació amb la supressió de la llar de foc que en el lloc de l'altar havien construït els ocupants laics del sagrat recinte (3). I mossèn Joan Massó i Jacas, aleshores ecònom-arxiprest de Mataró, verificà la reconciliació del temple. Remarquem que els canelobres de l'altar i el faristol varen ésser escultrats amb la fusta dels centenaris xiprers de Sant Martí, tallats durant l'ocupació laica del temple.

La primera etapa de la restauració de la capella de sant Desideri serví per conservar per al culte la magnífica tela de Viladomat "La lapidació de sant Esteve", que, a l'igual que al retaule de sant Nicolau, uns sectors impregnats d'esperit espoliador envers l'església, pretenien de treure de la Basílica per a fins aliens a la seva restauració. En aquell moment, la tela de sant Esteve es va col·locar presidint l'antiga capella de sant Desideri, on també s'instal·là una mesa de fusta. Les relíquies recuperades dels sants Desideri, Felicià i altres es guardaren llavors en la capella. (4)

De manera simultània amb aquestes activitats s'iniciava la creació d'una entitat de caràcter artístic i cultural, amb l'ambiciós projecte d'obtenir la col·laboració de tots els artistes i estudiosos de la ciutat, i el 19 de febrer de 1939 es va acordar la creació de l'Acadèmia de les Santes en reunió tinguda a tal efecte a la parròquia de Santa Maria. El projecte no va arribar a cristal·litzar a causa de la mala voluntat d'alguns dels concurrents i per no trobar sortida en la discussió de l'ordenament jurídic de l'entitat. Tot i amb això, durant el període constitucional, l'Acadèmia va actuar en la direc-

La Lapidació de Sant Esteve.
Antoni Viladomat. Capella de Sant Desideri.

Distintiu de l'Obra de Sant Francesc.

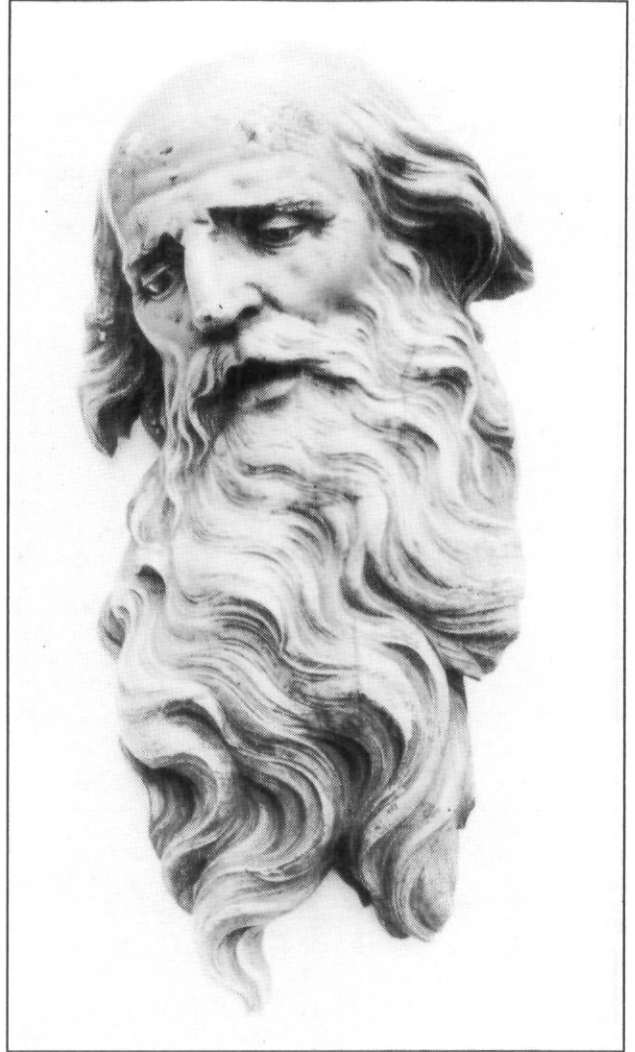
ció i restauració de la capella i del retaule del Roser de Santa Maria.

Les activitats referides al temple sufragani de Sant Miquel i Sant Martí de Mata comencen l'any 1940 amb una neteja general. L'any 1941 s'instal·la el basament renaixement de l'antic retaule al presbiteri, en la posició ornamental que té actualment, i es col·loquen la nova imatge del sant Arcàngel i la nova mesa de pedra. (5)

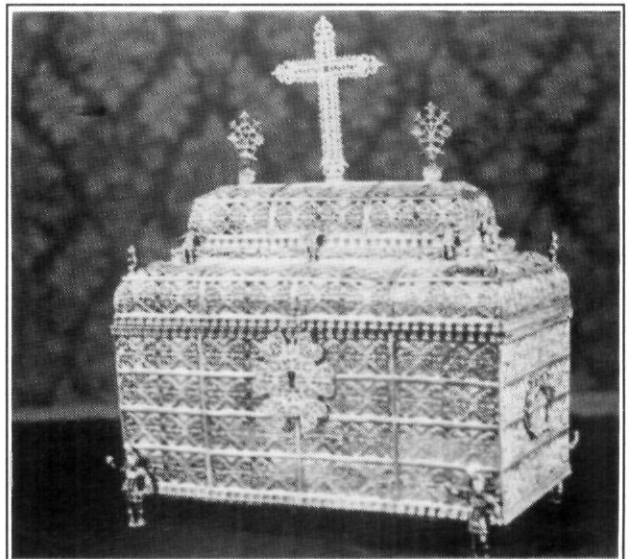
El Museu i Arxiu Històric-Arxioprestal de Mataró va quedar esbossat el 1940, format amb els lligalls, pergamins i llibres que en aquell any es recuperaren per a la Parròquia, procedents dels magatzems municipals de l'antic convent de monges benedictines (6). En aquell moment tot aquest patrimoni cultural va dipositar-se a la vicaria de la rectoria Vella i a la sala de l'administració del Roser.

B) Fundació de l'Obra.

Tots aquests treballs van crear un ambient propici per a la fundació de l'Obra, que va ésser acordada en una reunió extraordinària general dels terciaris franciscans de Mataró el dia 7 de novembre de 1943. Tot i amb això, el seu reglament no va ésser aprovat pel Discretori del Tercer Orde de germans franciscans fins al 22 d'abril de 1945, i el 12 de novembre del mateix any el bisbe de Barcelona aprovà els estatuts socials. El distintiu heràldic es va inspirar en l'escut renaixement d'una

Testa del Pare Etern.
Salvador Gurri, escultor.
Fotografia M. Sala i Girbal. MASMM. Arxiu d'Imatges.

Urna del Monument (segle XVIII).
Fotografia Masachs.

estela funerària de la Basílica, avui conservada a la cripta dels Dolors (7); incorpora en quatre quartsers les cinc llagues del pare sant Francesc d'Assís, l'anagrama de Maria, titular del temple arxiprestal de Mataró, les barres catalanes amb la mà i la mata de l'escut local, i tres cors i el temple de Sant Martí de Mata, seu de l'Obra. Els cors es relacionen amb el lema *Franciscus sacras aedes in defesse hominumque corda refecit*, que va ésser redactat per a l'Obra pel Dr. Fèlix Castellà, prevere, degà de la comunitat de preveres de Santa Maria, a qui tant deu la cultura local. (8)

C) El Museu i Arxiu Històric-Arxiu de Mataró. (9)

Com ja s'ha consignat, aquesta institució cultural de l'església de Mataró va establir-se a la vicaria de la rectoria vella de Santa Maria i a la sala de l'administració del Roser i finalment, des del 1946, per disposició del rector-arxiprest mossèn Antolí Vancell i Roca, consiliari de l'Obra de Sant Francesc, va situar-se en la sala de l'antic Arxiu de la comunitat de preveres, al pis de sobre la sagristia de la Basílica (10). La inauguració

Calze de les Santes (segle XIX).

oficial va fer-se el mateix any, el dia de la Mare de Déu Candelera, titular del temple parroquial, després de l'ofici. (11)

Les principals peces escultòriques que posseeix el museu són la testa del Pare Etern, de Salvador Gurri (s. XVIII), que va coronar el retaule major del temple fins al 1936, el tabernacle de la Mare de Déu del Roser (s. XVII), amb les imatges de la Mare de Déu, sant Domènec i sant Raimon de Penyafort (12), un àngel ploraner, i la creu ja esmentada, amb incrustacions de nacre.

D'orfebreria conté l'urna del Monument, veritable filigrana de plata (13), la creu parroquial (inici del segle XVII), el calze de les Santes i altres no menys importants.

En pintura destaquen una tela de santa Agnès i una altra de sant Cristòfor, d'autors anònims, però de bona factura, sant Bonaventura i sant Tomàs d'Aquino, de Mercader, Jesús amb l'Eucaristia, d'Onofre Glòria, i altres de menor importància.

L'Arxiu consta de les sèries següents: Rector, Obra, Comunitat de Preveres, Administracions Parroquials, Gremis i Confraries, Convents i Comunitats, Església sufragània de Mata, Capelles i Oratoris, Sacramentals, Música, Indeterminat, Biblioteca, Tercer Orde, Obra de Sant Francesc, Inventari Gràfic, Cròniques literària i gràfica. La secció de pergamins, en conjunt, més de tres-cents lligalls, i llibres, més de dos-cents. Els documents més antics són pergamins del segle XIII, tot i que alguns no es refereixen a Mataró. (14)

La secció de pedres esculpturades i esteles funeràries va inaugurar-se l'abril de 1953, en commemoració de les Noces de Plata del títol de Basílica. És instal·lada a l'Hort del Campaner (15), on es verificaren fa anys unes excavacions a càrrec dels elements de l'Obra. Entre les pedres col·locades, n'hi figura una de possibles caràcters romànics, amb la creu i banderola amb l'anagrama (AB), potser senyal del culte a sant Joan Baptista en el temple romànic de Santa Maria. Fem menció de la importantíssima imposta visigòtica de pedra calcària, trobada durant les obres de la sagristia, el 1945, que va ésser dipositada en el Museu Municipal el 1947, segons projecte de Josep Puig i Cadafalch, que la va estudiar i datar entre els segles V-VIII, possible vestigi del temple paleocristià d'Iluro. (16)

Una de les activitats pròpies d'aquesta institució són les exposicions, entre les quals destaquen la de 1948 d'"Art Religios", celebrada en el

Santa Agnès (segle XVIII).

local del Museu Arxiu Arxiprestal, en la qual figuraren, entre d'altres, la imatge del Sant Crist "d'en Mascaró", i la de la Mare de Déu del Roser d'Alfar, restaurada per l'Obra. L'exposició va ésser visitada pel Sr. Bisbe, que en va quedar molt complagut. Va seguir-ne una altra de caràcter retrospectiu, celebrada el 1952 en l'antic Secretariat de la Missió, a la Riera; després es va col·laborar en la denominada "Records de Roma", a la Casa de Cultura de la Caixa d'Estalvis, i finalment l'organitzada de conjunt amb la Congregació dels Dolors i la Caixa d'Estalvis, el 1954, en el mateix local, sobre l'Any Marià Universal, en la qual el Dr. Manuel Trens va dissertar sobre el Misteri d'Elx. També va col·laborar en l'exposició "Iconografia de les Santes i records de les seves festes", celebrada en el Museu Municipal el 1952, en ocasió de l'any centenari del Patronatge de les Santes.

La secció d'Estudis va celebrar la seva primera sessió el diumenge dia 13 d'agost de 1950 en el propi local del Museu Arxiu. El tema tractat va ésser "L'origen de la devoció a les Santes en la nostra ciutat i el procés del patronatge incoat a Roma". Hi assistiren el Dr. Àngel Fàbrega i Grau, llicenciat en Història, de la Biblioteca Balmes, Mn. Salvador Misser i Vallès, rector de la parròquia de

les Santes Juliana i Semproniana de la Verneda, de Sant Adrià del Besòs, el Sr. Josep M. Cuyàs i Tolosa, historiador i arqueòleg de Badalona, el Sr. Marià Ribas i Bertran, comissari d'Excavacions Arqueològiques, el Dr. Fèlix Castellà, prevere, Mn. Jaume Sabater, prevere, Mn. Jaume Casanova i Giner, vicari de la Basílica, i el Sr. Lluís Ferrer i Clariana, director de l'Obra. Després de resar l'antífona i oració de les Santes, el Sr. Ferrer va plantejar el pla de la sessió i desenvoluparen ponències el Sr. Llovet i el Dr. Fàbrega, que foren objecte de múltiples intervencions de tots els presents. Aquests estudis sobre les Santes van repetir-se l'any 1952 en la parròquia titular de la Verneda, amb assistència dels Srs. Llovet i Ferrer, que desenvoluparen comunicacions, el primer sobre "Mataró-Civitas Fracta" i el segon sobre "El temple de Sant Cugat de Traià".

Les publicacions directament o indirectament patrocinades per l'Obra només són fins avui modestos treballs periodístics, i més pròpiament fulls ciclostilats sobre "El Museu i Arxiu Parroquial de Santa Maria" (1949), "Notes històriques d'Alfar" (agost-setembre 1949), "L'Obra de Sant Francesc" (novembre-desembre 1949), publicats tots ells en la revista *MVSEV* i algunes separates; seguiren "La Basílica Parroquial de Santa Maria", "Breu història de les relíquies de Sant Martí, Bisbe", fulls sobre Alfar, Sant Cristòfor de Cabrils i, per a la conservació de la processó votiva de sant Sebastià; diverses estampes i programes d'aplecs, i els goigs de sant Miquel Arcàngel, de Mata, de sant Martí, del mateix veïnat, de sant Andreu d'Alfar, de sant Sebastià, sant Felicià i sant Desideri, a Mataró, i de la Mare de Déu del Corredor, a més d'altres, com els de Sant Jaume de Traià, originals de Jaume Clavell i Nogueras d'Argentona.

D'entre les conferències programades per l'Obra o professades pels seus membres, cal destacar "Els moviments catòlics d'actualitat i el Congrés de Pax Christi celebrat a Alemanya", Mn. Salvador Misser (7 d'octubre de 1951, Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis), "Semblances de Mataró en el segle XVII", Lluís Ferrer i Clariana (14 de setembre de 1947, casa rectoral de Santa Maria) i "Notícia d'algunes esglésies i ermites del Maresme", Lluís Ferrer i Clariana (novembre 1949, al Centre Excursionista de Catalunya, a Barcelona). El 25 de gener de 1953 Lluís Ferrer i Clariana va parlar als terciaris franciscans de Badalona glosant la fundació i finalitat de l'Obra, registrant el treball realitzat, i l'11 d'octubre del mateix any, al Saló de Sessions de l'Excel·lentíssim Ajuntament d'aquella ciutat, amb motiu del centenari de la fundació de les Clarisses de la Divina Providència,

exposà el tema de la "Penetració del Cristianisme en el Maresme". Lluís Ferrer i Clariana, a Arenys de Mar, va parlar a la Joventut Seràfica de l'Obra, i especialment de la reconstrucció del santuari del Corredor. Així mateix, el 7 de setembre de 1950, en la sessió d'estudis convocada amb motiu de la Setmana Franciscana al convent dels Caputxins de Sarrià, amb assistència del Pare Provincial, de molts religiosos caputxins i franciscans, i de membres dels tercers ordes, Lluís Ferrer i Clariana va parlar de "L'Obra, el seu origen i les seves activitats", essent molt aplaudit; els treballs de l'Obra van ésser aprovats per unanimitat de l'Assemblea.

"Goigs" per al Sant Pare. Amb motiu de l'Any Sant (1950), l'Associació Amics dels Goigs va oferir al Sant Pare un àlbum contenint els més principals goigs editats a Catalunya. L'obsequi fou lliurat al Papa pel Pare Albareda, prefecte de la Biblioteca Vaticana. L'Obra de Sant Francesc donà per a aquest àlbum exemplars dels goigs del sant Crist de l'Esperança, edició en paper fil (1928), de les santes Juliana i Semproniana, paper fil (1948), de sant Martí de Mata, paper fil (1949), de sant Jordi, parròquia de Sant Joan i Sant Josep (1930), de sant Andreu d'Alfar (1949), del santuari de la Mare de Déu del Corredor (edició antiga), de sant Desideri (1944), de sant Sebastià, de Mataró (1950), de la Mare de Déu de la Cisa (1924), de la Mare de Déu del Remei, de Caldes d'Estrac (1948), i dels sants Aciscle i Victòria, de Dosrius. Sabem que aquest llibre de goigs de Catalunya va agradar en gran manera el Sant Pare, qui va fer-ne interessants comentaris.

El 1951 es va prendre part activa en el concurs de *Pessebres*, amb un premi instituït per l'Obra, d'importància cinquanta pessetes.

Amb la finalitat d'impulsar l'estudi monogràfic i històric, va crear-se el "Cercle d'Estudis Històrics Pare Josep Rius, escolapi", fundació en honor de l'insigne escolapi mataroní que en el segle passat va il·lustrar la ciutat, molt especialment amb la publicació de les *Memorias de la ciudad de Mataró* i altres treballs d'investigació, tractats amb una honradesa i capacitat extraordinàries. En la sessió inaugural, celebrada el 29 de novembre de 1952 al col·legi de l'Escola Pia de Santa Anna, el director de l'Obra va llegir el treball titulat "Un temple dedicat a Sant Sadurní a Mataró-Valldeix", seguint després una conferència del pare Salvador Salitjes, rector del col·legi, sobre l'evolució de la llengua llatina.

El Museu Arxiu ha rebut visites de diversos centres culturals. Cal destacar entre elles les del

Foment de les Arts Decoratives, els Amics dels Museus, el Centre Excursionista de Catalunya, etc... Els seus membres, acompanyats per membres de l'Obra han visitat la Sala de l'Arxiu, les capelles del Roser, dels Dolors, de les Santes i de Sant Desideri, el barri antic de la ciutat i les cases particulars que posseeixen obres de Viladomat.

L'any 1954 van quedar dipositats a l'Arxiu els fons propis del particular de l'Administració de les Santes Patrones de la ciutat, que contenen valuosos documents pontificis sobre el rés, culte, Patronat i missa tradicional.

Les principals subvencions que ha tingut l'administració pròpia del Museu Arxiu Histórico-Arxioprestal han vingut de les consignacions de l'arxiopreste i de les aportades per l'Obra de Sant Francesc.

D) El temple de Sant Martí de Mata.

La labor de restauració d'aquest antiquíssim temple d'origen pre-romànic va continuar. L'any 1946, en la festa de sant Martí, va ésser col·locada al culte la nova imatge del sant titular, obra de l'escultor Jordi Arenas i Clavell. El 1949 es van editar els nous goigs del sant, amb una magnífica il·lustració de Jordi Arenas, i el recordatori, amb una altra gravació de Josep Noè. La direcció de les restauracions va ésser realitzada per Marià Ribas i Bertran.

Assegurat ja l'aplec de sant Martí, el 1951 comença a celebrar-se el de sant Bernat de Menton, patró dels excursionistes, coincidint amb la festa de la Dedicació de sant Martí, el primer diumenge de juliol, i s'editaren els goigs de sant Bernat, venerat a Mata, amb lletra d'Esteve Albert.

El 1952, en la festa de sant Martí, celebrada el diumenge dia 9 de novembre, es va estrenar la nova creu processional, "la creu de Mata", obra de Josep M. Esquerra i Tuñí; va ésser beneïda per Mn. Narcís Pagès, delegat de l'arxiopreste. En acabar els sagrats oficis, va ésser pronunciada una conferència pel director de l'Obra, Lluís Ferrer i Clariana, glossant les seves activitats fins a llavors. El mateix any es van celebrar també a Mata els actes de la Santa Missió.

El juliol de l'any 1955, en la doble commemoració del primer diumenge del mes, la Dedicació de la Basílica de Sant Martí de Tours i l'aplec de Sant Bernat, foren inaugurats el nou altar de pedra, d'estil pre-romànic, i la nova adaptació del presbiteri, amb vestigis de làpides, paviment *opus*

testaceum, molins, fragment d'arc toral i altres materials arqueològics, trobats en les excavacions practicades en l'interior del temple, per a la instal·lació del nou altar, sota la direcció del comissari local d'Excavacions Arqueològiques Sr. Marià Ribas i Bertran. (17)

E) El convent de les Caputxines.

Una de les primeres activitats de l'Obra fou l'ajuda a la restauració del convent de les Caputxines i principalment de la seva església, dedicada des de l'origen a l'Assumpció de la Mare de Déu. Ja l'any 1939 s'havia constituït amb diversos membres de l'Orde Tercer un Patronat de Reconstrucció que va actuar durant algun temps, donant després pas a altres col·laboracions particulars de membres de l'Obra per a la construcció del nou altar major, en gran part d'alabastre i marbres de colors, projecte de Josep Puig i Cadafalch, que es va inaugurar la primera dominica d'Advent de 1946, gràcies al mecenatge de la família Fàbregas i de Caralt, insigne benefactora de la casa. Les obres de restauració d'aquest venerable cenobi franciscà van costar a l'entorn de tres-centes mil pessetes en conjunt, ja que es va haver de reconstruir les teulades de les dues grans naus, refer les voltes dels passadissos i cel·les de les religioses, sala capitular, dependències auxiliars, refectori i temple. El temple es va haver d'arrebossar de nou i estucar, es construïren els quatre altars laterals i es restauraren les imatges del Sant Crist "d'en Mascaró" i de la Divina Pastora. Els treballs van culminar el 1951, el dilluns de Pentecosta, amb la solemne consagració de l'altar major i del temple, verificada pel Bisbe titular de Colofó, fra Maties Solà i Farell, caputxí. En la mesa de l'altar foren col·locades relíquies dels sants Desideri, Felicià, Magne, Mansuet, Teodor, Especiós, Urbà, Benedicte, Reparada, Climent, Just, Crescenci i Víctor, cedides per l'administració de sant Desideri, màrtir, de les santes verges i màrtirs Juliana i Semproniana, de Maria Goretti, de sant Roc, confessor, i de les santes verges Verònica de

Imatge de sant Desideri, a l'altar propi de Santa Maria. Jordi Arenas, escultor. Fotografia M. Sala i Girbal. MASMM.

Julianis i Maria Magdalena Martinengo. Foren padrins de l'acte la Sra. Mercè de Caralt, vídua de Fàbregas, i per delegació la Sra. Mercè Fàbregas de Màrgens i el Sr. Antoni Fàbregas i de Caralt.

F) L'Associació dels Sants Màrtirs i Advocats de la ciutat de Mataró.

Una de les associacions creades per l'Obra és l'Associació dels Sants Màrtirs i Advocats de la ciutat de Mataró, que assumeix el culte que des del segle XVI es tributa a sant Sebastià, sant Roc i sant Cristòfor, principals advocats en les epidèmies, des del segle XVII a sant Desideri màrtir, les relíquies del qual posseeix la ciutat des del 1689, i des del segle XVIII a sant Felicià, del qual les seves relíquies arribaren el 1770. I també té cura del culte dels molts altres màrtirs les relíquies dels quals en diverses ocasions foren portades des de Roma a la nostra ciutat. I, a més, del culte de santa Magdalena, venerada des del segle XIV en la capella de l'antic Hospital, després Ajuntament.

La principal obra de l'Associació va ésser iniciada el 1939 i culminada el 1945. És l'altar de sant Desideri màrtir i de sant Josep Oriol, en el

Recordatori de la consagració de l'altar major i del temple del convent de les Caputxines (14 de maig de 1951).

qual es guarden totes les relíquies abans esmentades. Va ésser realitzat principalment per la pròpia Administració de Sant Desideri.

A partir del 12 de gener de 1953 l'Administració de la capella de sant Sebastià màrtir, del carrer de Barcelona, va ésser incardinada a l'Obra i des del 29 d'octubre de 1953, quan el rector-arxiprest va promulgar l'acord, l'antiga Administració de sant Desideri, màrtir, i la de sant Sebastià, màrtir, es van refondre en una de sola, passant a integrar la Junta de l'Associació dels Sants Màrtirs i Advocats de la Ciutat, conservant, però, la pròpia autonomia administrativa. (18)

G) Sufragània de Sant Miquel i Sant Martí de Mata.

Tot i que la restauració de l'antic temple de Sant Miquel i Sant Martí va començar el 1940, el 1941 es va estrenar el nou altar de pedra i la nova distribució del basament d'estil renaixement, que vā quedar en peu després de 1936, decorant degudament el presbiteri. El 1942 es va restaurar la Junta d'Obra de Mata, que des d'aleshores, i amb la col·laboració de l'Obra de Sant Francesc realitza paulatinament la seva labor de completar el ressorgiment de l'antic temple parroquial de Mata.

Primer van ésser la imatge titular, l'arcàngel sant Miquel, i la campana "Joaquima", oferta pels Srs. Verdagner; la imatge de la Mare de Déu del Roser, tallada en alabastre, va ésser donada pel Sr. Antoni Pineda i Gualba. Un altre aspecte important per al ressorgiment de la feligresia va ésser el restabliment de la carretera que arriba fins al temple, que havia estat interrompuda durant algun temps per interessos particulars. I finalment la proposta d'instal·lació d'un nou retaule per a l'altar major, segons projecte de Marià Ribas i per generosa donació de Ramon Múgica, en memòria de la seva esposa. (19)

H) La capella dels Dolors i la seva Congregació.

L'artístic i admirable conjunt de la capella dels Dolors, la restauració del qual amb gran interès procurà i dirigí des de l'inici el nostre insigne compatriota Josep Puig i Cadafalch, que va aportar, a més, quantiosos lliuraments per a dur-la a efecte, va ésser secundada amb el màxim interès per l'Obra. Es van restaurar les imatges, els frescos de la capella, els marcs, la sagristia, en la qual es va instal·lar la fornícula barroca restaurada —obra oferta particularment pel Tercer Orde franciscà—, es col·locaren les noves llànties a la nau —donatiu de particulars—, i es restauraren les teles de la sala

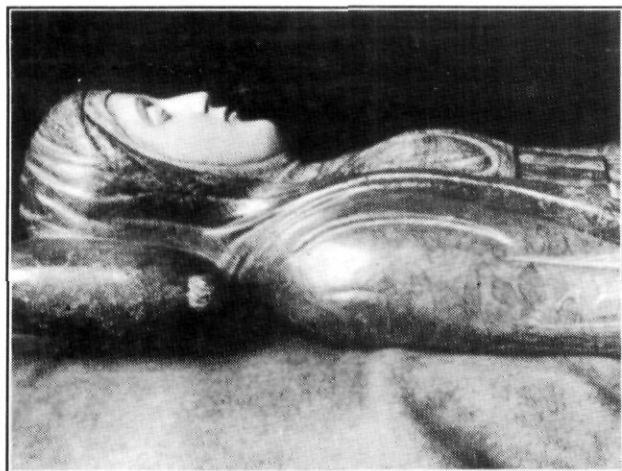
Capitular i els detalls escultòrics que les emmarquen, a més de suprimir antics armaris que obstreuen la pintura de Viladomat. També es va restaurar la cripta funerària, a càrrec de l'Obra de la Basílica, i les cobertes de la sala Capitular.

Hem de constatar que no solament es va tenir cura de la restauració artística del nostre primer monument religiós de conjunt, sinó que es va infondre nova vida corporativa en el seu marc, procurant el restabliment de la Venerable Congregació dels Dolors, que havia creat aquella magnífica obra, obtenint de la Cúria generalícia de Roma dels pares Servites la revalidació de tan venerable institució religiosa, que va reprendre de nou la seva vida col·lectiva el tercer diumenge dia 15 de setembre de 1946, imposant el rector-arxiprest Mn. Antolí Vancell i Roca els primers escapularis i corones als nous congregants. El rector-arxiprest, en una emotiva plàtica, va declarar restablerta des d'aquell moment la Congregació dels Dolors de Mataró, la qual ha anat en augment cada any. (20)

I) La reposició al culte de la imatge gòtica de l'Assumpció de Maria.

Després de 1939, desproveït el temple d'imatges sagrades, una de les primeres preocupacions d'alguns membres de l'Obra va ésser la possible rehabilitació per al culte de la bonica talla gòtica del segle XV que representa la dormició de la Mare de Déu; retirada del culte a inicis del segle passat, amb motiu d'obres en el temple parroquial i nova distribució de les seves capelles, va ésser substituïda per una altra d'igual advocació, però vestida al gust de l'època.

L'antiga imatge va passar molts anys en alguna dependència de la casa rectoral, on es trobava l'any 1889 quan va ésser seleccionada per a figurar en l'exposició d'objectes d'Art Antic i Històrics celebrada al col·legi de Santa Anna. El 1894 la imatge va ésser dipositada al Museu Municipal de Mataró, creat aleshores pels patricis Terenci Thos i Codina, Josep Vinardell i Rovira i Josep Puig i Cadafalch. Durant l'Exposició o Fira Comercial de 1932 va figurar al Pavelló de la ciutat organitzat per la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Mataró al seu nou edifici Biblioteca de la plaça de Santa Anna. El 1939 es va sol·licitar de l'Ajuntament, i es va obtenir, que el dia de la Mare de Déu d'Agost, i durant la seva octava, la imatge fos exposada al culte en la Basílica. Aquesta exposició es va repetir amb alguna alternativa, durant uns anys, fins que havent-se presentat serioses dificultats per al retorn al culte de la imatge, es va desistir del trasllat anual i es va preferir, pel respecte que sempre han d'ins-

Imatge de la Mare de Déu dormida. Segle XVI.

pirar les sagrades imatges, de no fer les alternatives de culte i museu.

El 1947 es va dirigir una documentada instància a la Molt Il·lustre Junta d'Obra de la Basílica de Santa Maria demanant que sol·licités al Patronat del Museu Municipal la devolució de la imatge al temple parroquial, a efecte de donar-li culte. Es suggeria la idea que, a canvi, es posaria a disposició del Museu la imposta visigòtica trobada feia poc a Santa Maria, que es podria instal·lar al Museu segons el projecte que havia traçat Josep Puig i Cadafalch. De tot això, en va resultar el trasllat al Museu de la imposta i la no devolució de la imatge. En aquesta ocasió es projectava d'instal·lar la Mare de Déu en un mur lateral de la capella de sant Joan Baptista, capella que amb els seus arcs i claus de volta i amb la presència del retaule de sant Nicolau ambientava perfectament la imatge.

imatge M. de Déu
El dia 28 de març de 1951 es va trobar a l'Arxiu Històric Arxiprestal el document pel qual s'establí el dipòsit de la imatge i altres peces propietat de la parròquia de Santa Maria al Museu, juntament amb la consulta feta pel rector d'aleshores al Sr. Bisbe, i l'autorització per establir el referit dipòsit. El 16 d'octubre de 1952 el rector sol·licitava de l'alcalde de Mataró, aleshores el Sr. Emilio Albo Franquesa, la segregació de la imatge de la Mare de Déu del dipòsit; la petició incorporava còpia de la que la clerecia secular de la ciutat, els obrers i administradors de la Basílica i els presidents de les associacions parroquials li havien dirigit el 8 d'abril de 1951, sol·licitant el retorn a la Basílica de la Mare de Déu gòtica i les fotocòpies que acreditaven el dipòsit i tràmit.

El dia 27 de desembre de 1952 era reintegrada al temple.

La restauració va ésser encarregada pel rector-arxipreste a l'Obra, la qual va sol·licitar del bisbe l'oportuna llicència per a realitzar-la, que va ésser atorgada a favor de l'Obra per decret del 4 de maig de 1953, en el qual el bisbe es congratulava que la imatge es reintegrés a la Basílica Parroquial de Santa Maria, fent constar que tenia els informes favorables del rector-arxiprest de Mataró i del Dr. Manuel Trens, conservador del Museu Diocesà, que havia d'aprovar la restauració.

L'Obra, per la seva part, va oferir la direcció de la restauració al Sr. Joan Ainaud de Lasarte, director dels Museus d'Art de Barcelona. I la restauració va ésser realitzada magistralment pel Sr. Marià Ribas i Bertran, assessor de restauracions de l'Obra de Sant Francesc, i va merèixer l'aprovació total del Dr. Manuel Trens i del Sr. Joan Ainaud de Lasarte.

El dia 13 d'agost de 1953 va ésser reintegrada al culte, exposada primer en el temple titular de l'Assumpció (les Caputxines) i traslladada processionalment a la Basílica Parroquial de Santa Maria, acompanyada de molts fidels i amb assistència dels membres de les diferents juntes i associacions parroquials, actuant de presta el rector de Sant Joan i Sant Josep, Mn. Pere Solà, que havia estat el primer signant de la instància de l'any 1951. Arribada la imatge al temple basilical, es va cantar un solemne *Te Deum* d'acció de gràcies, i el dia 15 d'agost, dia de la festivitat de la Mare de Déu, presidí tots els actes, celebrats amb gran esplendor; es varen repartir uns recordatoris i una multitud de fidels va desfilar davant de la sagrada imatge. (21)

J) La capella de Sant Joan Baptista. Altres activitats a la parròquia de Santa Maria.

Determinada i realitzada per la Junta d'Obra de la Basílica Parroquial de Santa Maria, la instal·lació del magnífic retaule de sant Nicolau, que inclou la tela central datada del segle XVI, per tant procedent del temple gòtic, emmarcada en el retaule barroc del segle XVII (22), es va treballar per a restablir-hi la veneració de sant Joan Baptista, una de les primeres devocions que documentalment ja figuraven en el temple romànic de Santa Maria, a principis del segle XIV, segons detallen les Visites Pastorals. I s'establí la pròpia Administració de Sant Joan. La imatge va ésser esculpida per Jordi Puiggali.

Es fomentà la creació de la confraria de la Mare de Déu de la Soledat i es va destinar un donatiu de cinc-centes pessetes per a la imatge del

misteri, obra de Jordi Arenas i Clavell (23), procurant-ne un altre d'igual quantitat de la Confraria de la Puríssima Sant per a aquesta realització.

El 1948 va efectuar-se una restauració parcial de la imatge de la Mare de Déu de l'Esperança, de l'Hospital.

El mateix any va fer-se una restauració a fons de la creu parroquial, realitzada pel Sr. Josep M. Esquerra i Tuñí, per encàrrec del rector-arxiprest, col·laborant-hi l'Obra de Sant Francesc.

En la festivitat de sant Sebastià, màrtir, l'any 1949, l'Obra de Sant Francesc, conjuntament amb l'Administració de la Capella del sant, la de sant Desideri, màrtir, i la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal, va dirigir una al·locució a tots els mataronins perquè es continués la processó votiva de sant Sebastià que, cada any, el dia de la seva festivitat, sortia de la Basílica i visitava la capella del sant, retornant a Santa Maria, on es celebrava l'ofici conventual. El 1950, amb motiu d'haver estat a Roma uns membres de l'Obra, varen realitzar gestions amb el pare Pedro Gallo, franciscà conventual, que havia residit al convent de Mataró, de cara a aconseguir una relíquia de sant Antoni de Pàdua per a l'altar del sant, a la Basílica, obtenint una doble relíquia del pare sant Francesc d'Assís i de sant Antoni.

K) La parròquia de Sant Andreu d'Alfar (Dosrius).

El 1946 varen començar els tempteigs i les gestions per a la restauració d'aquest temple parroquial i del santuari de la Mare de Déu dels Socors del Corredor, terme i jurisdicció de la parròquia d'Alfar. El dia 25 d'agost de 1948 es va constituir oficialment la Junta pro-restauració del temple parroquial, sota la presidència del Dr. Albert Bonet, canonge de Barcelona, que representava la Sra. Comtessa viuda de Bell-lloch. Assistiren a la Junta constitutiva el rector-arxiprest de Mataró, l'ecònom de Dosrius, Mn. Salvador Bonet, el Sr. Antoni Vila i Puig, secretari municipal de Dosrius, els Srs. Tomàs Massuet, Josep Puig i Fàbregas, Antoni Massó i Sebastià Collet, propietaris, els Srs. Guillem Coderch, Segimon Adroban, Josep Galobardes i Sebastià Pujol, parcers, el Sr. Josep Ros i Güell, administrador, els Srs. Marià Ribas i Bertran, Esteve Albert i Corp i Lluís Ferrer i Clariana, i també altres propietaris i parcers de les cases del terme. La reunió tingué lloc al mas Bordoi (terme de Llinars). A l'Obra de Sant Francesc, li van ésser confiades la secretaria i la direcció artística de la restauració. El mateix any es realitzaren unes obres

de consolidació del temple que van costar unes set mil pessetes, recaptades entre els propietaris i veïns. A compte de l'Obra es realitzà la restauració de la Mare de Déu del Roser de la parròquia, magnífica talla barroca del segle XVII, que va costar unes set-centes pessetes, i s'editaren els goigs de sant Andreu d'Alfar. El 23 d'abril de 1951, la Junta es va constituir en comissió pro-carretera d'Alfar, i va començar una llarga i laboriosa etapa de treballs i dispendis per aconseguir el seu bon estat actual. El 1954 es van col·locar tirants de ferro en els murs del temple i de la rectoria a fi d'evitar la ruïna imminent del magnífic temple gòtic; les obres, que van incloure a més la reconstrucció de dos trams de volta, la sagristia, la casa rectoral i el campanar van costar onze mil cinc-centes setanta-set pessetes. L'Obra va procurar també els canelobres, les sacres, el faristol i la creu de l'altar. Totes les obres van fer-se sota la direcció de l'Obra. En l'actualitat resta per fer, tot i que és immediata la seva realització, la restauració interior del temple i l'adquisició d'una talla de sant Andreu, del segle XVII, ja localitzada.

L) El santuari de la Verge dels Socors del Corredor.

El dia del tradicional aplec, el dilluns de Pasqua de Resurrecció de l'any 1947, un entusiasta membre de l'Obra va donar-li, perquè la pròpia Obra l'oferís al santuari, tal com ho va fer, una fidel i exacta reproducció de la verge dels Socors, d'estil gòtic, feta tal com la descrivia l'historiador del santuari i arxiver diocesà de Barcelona, Mn. Josep Mas. En la festa del santuari de 1952 el Sr. Josep Puig i Fàbregas, de la Junta d'Obra d'Alfar, propietari de ca l'Arenes, va oferir a la Mare de Déu les sacres restaurades i l'Obra es va consagrar a la verge dels Socors, des d'aleshores la seva principal patrona; Mn. Salvador Misser i Vallès, rector de la parròquia de les santes Juliana i Semproniana de la Verneda i president de l'Obra a Badalona, va pronunciar una magnífica plàtica. El 20 de març de 1953, després de la crida que va fer a l'Obra el capellà custodi del santuari, va constituir-se la Junta pro-restauració, formada per membres de l'Obra, entitats excursionistes, devots de la Mare de Déu i representació de la Junta d'Alfar.

Ben aviat es va veure la feina feta al santuari i, en ocasió de l'Any Marià Universal de 1954, es va celebrar un memorable aplec, al qual assistiren els terciaris franciscans de Mataró i de la confraria de la Mare de Déu de Montserrat –Centre de Santa Maria– amb les seves banderes, l'Obra de Sant Francesc, la Junta del Santuari, entitats excursio-

nistes i els grups Sant Martí i Mare de Déu del Corredor. Les banderes i banderins dels excursionistes van ésser llaçats amb cintes del santuari. La joventut d'Acció Catòlica de la parròquia de Sant Joan i Sant Josep va guanyar el jubileu en el santuari el 12 d'abril. Les entitats i grups abans esmentats ja ho havien fet el dia de l'aplec.

La casa de l'ermità i el propi recinte sagrat tenien moltes millors. Els treballs de petites restauracions van continuar tot l'any, netejant la torre del campanar, la sagristia, les capelles laterals, el paviment d'accés al temple, els arcs del cor, els patis circumdants, etc..., tractes administratius entre el capellà i l'ermità per a consolidar la seva permanència, reforma parcial de la casa i diverses reparacions al seu interior.

LL) El santuari-eremitori de Lorita (Llavaneres).

En la finca can Lloreda, terme civil i eclesiàstic de Llavaneres, es troben les ruïnes de l'antic santuari i eremitori de la Mare de Déu de Lorita, també conegut al segle XVII per Montserrat.

Durant els anys 1947, 1950 i 1951 es feren diverses gestions per a promoure la restauració d'un lloc tan venerat.

La persona que va trobar la imatge de la Mare de Déu que, abans del 1936, era col·locada en la capelleta de la façana, la va lliurar a l'Obra, que la va fer restaurar pel Sr. Marià Ribas, que a més en va fer una reproducció en alabastre. Les despeses de la restauració i de la reproducció les va sufragar, més tard, el rector de Llavaneres, que va instal·lar la reproducció a la sagristia del temple parroquial i va guardar a l'Arxiu l'antiga imatge de la façana.

M) La desaparició de la capella romànica de Santa Margarida de Cabrera.

Situada a uns dos quilòmetres de Mataró, en l'anomenat pla de Santa Margarida, parròquia de Cabrera, existí fins al 1950 l'antiga construcció romànica de Santa Maria, dintre dels límits de la finca del Sr. Josep Viñals. El dia 11 de març de 1950, a petició del propi Sr. Viñals, el director de l'Obra, Sr. Lluís Ferrer i Clariana, acompanyat dels membres de l'Obra Srs. Marià Ribas, Jesús Illa, Jaume Lladó i Lluís Guardiola, es van traslladar a la finca Viñals, on el Sr. Viñals, que actuava també com a propietari de la capella, va explicar que davant la necessitat d'ampliar la seva casa per la banda de la capella, oferia dues solucions, primera, conservar afegit al nou menjador de la casa

l'absis romànic amb la mesa de pedra, o, segona, enderrocar la totalitat de l'obra i cedir una porció de terreny de la seva finca, en l'angle format per la carretera de Barcelona i el torrent de santa Margarida, en la qual es podria aixecar de nou, amb la mateixa planta, la capella i, a instància de l'Obra, accedia a edificar i pagar ell mateix la nova construcció. Sospesa la reunió es va reanudar ràpidament sota la presidència del regent de la parròquia de Cabrera, Mn. Arenas, que va aprovar tot el que s'havia tractat. Els treballs es varen fer amb tanta diligència que el 25 d'abril d'aquell any només quedava una pila de runa de la mil·lenària església de Santa Margarida, coneguda també al segle XI com a Sant Cebrià.

El 7 d'abril de 1951 va haver-hi una nova reunió en la qual es va acordar el que segueix: 1r. Que l'Obra facilitaria les mides de la planta antiga; 2n. Que el propietari es cuidaria de fer el projecte i el pressupost; 3r. Que donava el terreny en la confluència de la carretera i el torrent de santa Margarida, els materials de la capella antiga, assumint el seu transport, i deu mil pessetes, per aixecar l'obra fins a la coberta; 4t. La Comissaria d'Excavacions Arqueològiques de Mataró i l'Obra de Sant Francesc aportarien tot el que els fos possible per a la imatge i la decoració mural interior. I 5è, que l'obra es faria ben ràpidament, per poder-la inaugurar aquell mateix any, per la festa de la santa, el 20 de juliol.

Continuaren les gestions i va haver-hi una altra reunió de detall el 16 d'abril de 1951; es redactaren els plànols i es van presentar a Obres Públiques i al Bisbat. Però el dia 2 de juny el Sr. Viñals va manifestar que Obres Públiques exigia que la distància de la nova capella a la carretera fos de vint metres, i com que ell només estava disposat a cedir-ne dotze, de moment no es decidia a iniciar la nova construcció. A la vegada, i amb una extraordinària diligència, es van retirar del Bisbat els plànols de la reconstrucció.

Abans el Sr. Viñals, en una reunió tinguda el 21 d'abril, havia manifestat que tenia la voluntat de pagat totes les despeses de la reconstrucció i, fins i tot, el dia anterior, havia fet portar sorra al lloc de la construcció.

El 26 de desembre se'l visità novament i se li va proposar que aprofités per conrear els vint metres exigits per Obres Públiques i que fes l'entrada de la capella des del torrent i que, si desistia de fer les obres, lliurés com a mínim l'ara i les espadanyes de pedra del campanar al Museu Arxiprestal.

N) La capella pre-romànica de Sant Cristòfor de Cabrils.

La restauració de la importantíssima capella de Sant Cristòfor, màrtir, de Cabrils, és una de les empreses de l'Obra, realitzada gairebé exclusivament per ella mateixa, que més èxit ha tingut. La capella havia estat donada a conèixer per Marià Ribas l'any 1932.

El desembre de 1949 es varen reunir en la casa rectoral de Cabrils Mn. Josep Monmany, rector, els Srs. Josep Codoñet Guix, president d'Acció Catòlica, Vicenç Botella, secretari municipal, la Sra. de Vives, i els Srs. Marià Ribas, Jaume Lladó, Lluís Ferrer i Clariana i Jesús Illa i París. El Sr. Ferrer va exposar les característiques de la capella, construcció típicament mossàrab, i la possibilitat de la seva restauració, que, en principi, va quedar acordada. El 14 de gener de 1950 va haver-hi una altra reunió a la qual va assistir l'alcalde de Cabrils, Sr. Miquel Abril Villà; en aquesta reunió es va anomenar definitivament la Junta de restauració, integrada pel rector com a president, l'alcalde i els Srs. Josep Codoñet, Pere Vives, Joan Amat, hereus de Josep Carbonell, Vicenç Botella, de Cabrils, Pere Almera i Lluís Guardiola per Vilassar de Mar, Josep Modolell i Josep Miralles per Cabrera, Jaume Ventura, per Vilassar, Marià Ribas, Lluís Ferrer i Joaquim Llovet per l'Obra de Sant Francesc de Mataró. Va quedar també anomenada una comissió executiva formada pel rector, l'alcalde, el president d'Acció Catòlica, el Sr. Ribas, com a tècnic, i el Sr. Ferrer, com a secretari. Es va aprovar el projecte de mesa, valorat en 4.650 ptes. entallada amb pedra de Montjuïc, i es va concretar que es redactaria una nota amb detall

de les obres a realitzar, per lliurar-la al contractista, a fi d'obtenir el pressupost, que es xifrava provisionalment en deu mil pessetes; també es va aprovar d'editar un fascicle explicatiu del monument i assenyalar la necessitat de la seva restauració.

Tot i amb això aquesta bona marxa inicial es va interrompre, i fins a l'any 1952 no hi hagueren noves iniciatives; el 6 d'abril d'aquell any es va adreçar la instància a l'arquebisbe-bisbe de Barcelona demanant autorització per fer la restauració del temple, acompanyada del projecte, amb memòria, plànols i fotografies. I el 16 de maig de 1952 l'arquebisbe-bisbe aprovava la restauració.

Durant l'any 1952 hi va haver dues reunions de la Junta i es va aprovar el pressupost definitiu de quinze mil pessetes.

Les obres començaren el 9 de juny de 1953 i es van acabar la vigília de la diada del sant titular, el 9 de juliol.

La festivitat inaugural va resultar esplèndida. S'havia visitat, per convidar-lo, l'arquebisbe-bisbe, que va escoltar, ben complagut, els resultats dels treballs i les excavacions. Davant la impossibilitat d'assistir-hi personalment va delegar la seva representació en el bisbe titular de Colofó, fra Maties Solà i Farell, que va beneir l'ara magna, els ornaments sagrats i la creu de l'altar oferta pel Sr. Jaume Clavell i Nogueras i els Amics d'Argentona. Va celebrar el solemne ofici el rector de Cabrils, Mn. Josep Monmany i Coll, i el Dr. Àngel Fàbrega i Grau, de la Biblioteca Balmaes i professor del Seminari, va pronunciar el sermó. La Capella de Música de la Basílica de Santa Maria de Mataró va cantar l'ofici.

Finalment, volem recordar les descobertes arqueològiques verificades en la capella durant les obres. El fust de l'ara primitiva, la gruta subterrània de sortida del temple, la finestra amb arc de ferradura de l'absis, la nova finestra rectangular de l'absis, el portal primitiu del mur lateral, i les marques de les canyes de la volta, utilitzades per formar-la en les construccions mossàrabs i visigodes.

Façana de la capella de Sant Cristòfor de Cabrils.

El Museu Municipal de Mataró va retornar a la capella, segregant-la de la resta de retaules i objectes propis d'ella, la pica d'aigua beneïda, d'antiga factura, amb un cap d'àrab esculpit.

Després de la restauració, moltes personalitats i investigadors de l'arqueologia i la història han desfilat pel monument i molts turistes l'han situat en les seves rutes pel país. L'Obra de Sant Francesc va rebre moltes felicitacions per la feina feta, que sempre, fent homenatge a la seva proverbial atenció, va remetre a les autoritats civil i eclesiàstica de Cabrils, als veïns de la capella, famílies Vives, Amat i Carbonell, a l'alcalde de Mataró i diputat provincial Sr. Emilio Albo Franquesa, que tant va ajudar a la restauració amb el donatiu de les lloses de pedra, i obtenint una subvenció especial de la Diputació per import de sis mil pessetes, a la pròpia Diputació Provincial, per l'altre donatiu de deu mil pessetes, als Serveis de Conservació de Monuments de la mateixa Diputació, que tant van treballar per una restauració que honora la província, i a tots els donants de Mataró, Vilassar, Cabrera i Vilassar de Mar.

O) El temple enrunat de Sant Cugat i Sant Jaume de Traià (Argentona).

També en el recinte d'aquest temple i per a la seva restauració ha instat l'Obra en diferents ocasions, 1947 i 1950, amb la formació d'una comissió integrada per la pròpia Obra, la Comissaria d'Excavacions, la Secció d'Història i Arqueologia del Museu Municipal i Mn. Jaume Casanova, representant del Sr. Arxiprest.

El 25 de juliol de 1951 es va celebrar l'aplec i es van cantar els nous goigs de l'ermita en ruïnes. El 1952 es realitzaren els treballs de neteja del recinte amb la col·laboració dels "Amics d'Argentona" i la Comissaria local d'Excavacions. I un pla d'excavacions es va realitzar a la fi de 1953 i inicis de 1954, amb resultats excel·lents, sitges, romanes, molins, ceràmica, sepultures antropomorfes, gran diversitat de vidre romà, etc...

Alguns dels antics propietaris de Traià, conjuntament amb els veïns i l'Obra, van demanar al Bisbat la restauració del temple, fent constar que les excavacions havien confirmat la presència de gran quantitat de sepultures de totes les èpoques, a l'interior i a l'entorn del temple, que certificaven el caràcter sagrat del lloc i l'existència de culte en el temple en temps antic, quan es podia considerar com una sufragània de Mataró, abans d'incardinar-se a Argentona el darrer terç del segle passat.

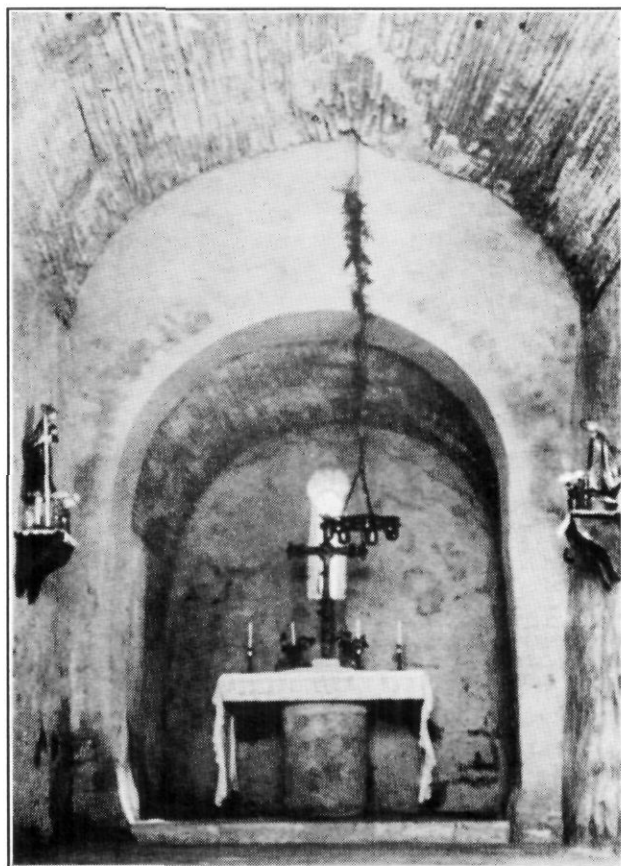
Dissortadament, les diferències entre diverses persones van impedir els primers intents de restauració.

P) Benedicció de l'Arquebisbe-bisbe de Barcelona. Fundació de Badalona i diversos.

El 13 de juny de 1950, festa de sant Antoni de Pàdua, amb motiu d'haver-se tramès a l'Arquebisbe-bisbe de Barcelona la Memòria del primer quinquenni d'actuació, es va rebre una atenta nota que incorporava la seva benedicció apostòlica, que molt va satisfer els components de l'Obra.

Totes les vegades que els dirigents de l'Obra han visitat l'Arquebisbe-bisbe, amb motiu de la consagració del temple de la Mare de Déu de l'Assumpció (les Caputxines) i de les restauracions de Sant Cristòfor de Cabrils i de Sant Andreu d'Alfar, han trobat la seva cordialíssima i paternal sol·licitud. Cal fer constar que també han trobat la mateixa actitud del Bisbe titular de Colofó, que molt s'ha interessat pels treballs de l'Obra.

El dia 10 de febrer de 1952 va tenir lloc la inauguració de l'Obra en l'Arxiprestat de Badalona. Es van visitar el Cercle Catòlic d'aquesta ciutat i

Interior de la capella de Sant Cristòfor de Cabrils.

la parròquia de les Santes, a la Verneda, i a Montgat, en la capella de Sant Martí, va tenir lloc l'acte fundacional. Va intervenir, primer, el Sr. Josep M. Cuyàs i Tolosa, historiador i arqueòleg de Badalona, que va indicar la Junta; a continuació va parlar el director de l'Obra de Mataró Sr. Ferrer i Clariana, que va explicar la fundació i els treballs de la institució mataronina; després Mn. Salvador Misser va posar en relleu l'espiritualitat i l'alta finalitat cultural catòlica de l'Obra, augurant-li un gran creixement a Catalunya. El president del Cercle Catòlic va manifestar tot seguit la seva satisfacció per tenir l'Obra incorporada al Cercle Catòlic, i el rector de Montgat tancà l'acte, desitjant una ràpida reconciliació de la capella de Sant Martí, que albergava l'Obra de Mataró i de Badalona.

L'erecció de diverses capelletes votives de carrer, com la de sant Desideri, màrtir, al carrer d'en Pujol, i la de la Mare de Déu dels Dolors, al carrer de Beata Maria, totes dues a Mataró, és deguda a les gestions realitzades directament o indirectament per l'Obra, que també ha treballat per a la

reconstrucció de les capelles de sant Sebastià del Coll, de sant Antoni de Pàdua, a Mata, i sant Pau, ermità, a Cirera, i per la reposició del culte de sant Sadurní, bisbe, a Valldeix, antic titular de l'ermita on es venera des de temps moderns santa Rita.

L'Obra ha cooperat en l'ordenació dels arxius parroquials de Llavaneres i Dosrius i ha participat en diverses actuacions, com la comunicació a l'ajuntament de Tarragona per a la conservació del fòrum. Ha ajudat la parròquia de les Santes, de la Verneda, organitzant la conferència de Mn. Salvador Misser el dia de la festivitat de sant Desideri, 19 de setembre de 1950, en la qual parlà de la nova parròquia. Col·labora en les festes anuals de sant Bernat, patró dels excursionistes, a Mata. Durant els actes de la missió de l'any 1951 va tenir cura dels organitzats a Mata, on es va aixecar "la Creu de la Missió", i a les Caputxines. Promou les tradicions de la "mel de Sant Ponç i les herbes" i de "l'aigua de Sant Albert". Ha intervingut també per resoldre la nova ordenació de la carretera de Sant Miquel de Mata i el camí de Sant Martí.

NOTES.

1.- La creu és avui conservada al Museu Arxiu de Santa Maria, secció Santes.

2.- Les dues imatges avui són conservades en les dependències interiors del convent de les Caputxines.

3.- Durant el temps de guerra civil, l'ermita de Sant Martí va ésser utilitzada com a refugi de caçadors.

4.- La tela "La lapidació de sant Esteve" (s. XVIII), d'Antoni Viladomat, és avui encara a la capella de Sant Desideri. El retaule de Sant Nicolau es va col·locar en l'antiga capella de Sant Joan, on és situat actualment.

5.- El temple de Sant Miquel de Mata conserva la imatge de sant Miquel i el basament i la mesa de pedra en aquesta situació.

6.- El convent de les monges Benedictines ocupava l'illa de cases formada per la muralla dels Genovesos, la plaça dels Bous i els carrers d'Onofre Arnau i d'Argüelles, espai ocupat avui per l'Institut de Batxillerat Damià Campeny i per l'edifici dels Jutjats.

L'any 1936 va ésser devastat i després va ésser utilitzat com a magatzem municipal.

Després del 1939 la comunitat es va instal·lar a Santa Cecília de Montserrat i la finca va ésser adquirida per l'Ajuntament de Mataró.

7.- L'estela funerària és encara incorporada al paviment de la cripta dels Dolors.

8.- "Francesc reféu els edificis sagrats en defensa del cor dels homes". El Dr. Fèlix Castellà i Nunell, sacerdot mataroní, descendent d'una antiga família de pescadors, a la seva joventut fou vicari de Santa Maria. Després s'integrà a la comunitat de preveres. Morí l'any 1962.

9.- L'actual nom Museu Arxiu de Santa Maria va ésser introduït l'any 1974 per l'Equip que el gestiona actualment.

Aleshores (1945) i fins època més recent la condició de rector de Santa Maria incorporava la dignitat d'arxiprest, amb jurisdicció sobre totes les parròquies de la part del Maresme inclosa en el bisbat de Barcelona. Tot i amb això, aquesta jurisdicció era més teòrica que real, però justificava actuacions de salvaguarda de patrimoni cultural. Per això el museu arxiu fou, a l'origen, arxiprestal.

10.- El Museu Arxiu de Santa Maria preveu d'inaugurar aquest any a la sala de l'Arxiu la nova sala de Síntesi.

11.- L'ofici era la missa més solemne de les festivitats. Habitualment era missa cantada, celebrada per un sacerdot, acompanyat d'altres dos sacerdots que actuaven com a diaca i sots-diaça.

12.- L'original esmenta sant Pius V i no pas sant Raimon de Penyafort.

El tabernacle va ésser construït al segle XVII per Joan Vila, escultor de Mataró. Les imatges de sant Domènec i de sant Raimon són obra de l'escultor mataroní Fèlix Ros (segle XIX). Incorporava aleshores una imatge de la Mare de Déu, d'argent, obra del mestre Coves, argenter barceloní (1644). Avui se li ha restituït la imatge de talla original. Tant el tabernacle com la Mare de Déu d'argent es conserven al Museu Arxiu.

13.- L'urna del monument és probablement de procedència mexicana i pot datar-se com del segle XVIII. No és pas gòtica com diu l'original.

14.- La referència és de l'any 1946. Respecte al contingut actual de l'Arxiu vegeu "El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró". Comunicació presentada al I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Solsona, 1994.

15.- L'ordenació actual del museu no contempla aquesta secció. Una part dels elements que la formaven són avui a la cripta dels Dolors. Altres són situats al Fossar Xic, entre els contraforts de la capella dels Dolors.

16.- L'imposta és avui al Museu Comarcal del Maresme.

17.- L'estat actual de l'ermita és avui encara tal i com va quedar després de tots aquests treballs.

Posteriorment, l'any 1982, es va refer l'acabat interior de les parets, obra realitzada pel contractista Germans Serran.

La capella conserva la imatge de sant Martí de l'escultor Jordi Arenas, i la creu de Mata, obra de Josep M. Esquerri i Tuñí.

El culte a l'ermita es redueix actualment a la celebració de la festa de sant Martí, el diumenge que segueix a l'onze de novembre, diada del sant.

18.- A partir del Concili Vaticà segon la majoria de les antigues administracions de la Basílica quedaren integrades al Consell Pastoral de la parròquia.

19.- Aquest retaule no s'arribà a construir.

La Junta d'Obra de Mata és activa des d'aleshores. Posteriorment a les actuacions de l'Obra de Sant Francesc, l'any 1974 es va restaurar la sagristia (a partir d'un donatiu de la família Lincoln), es resolgueren les humitats existents darrera de l'altar, s'impermeabilitzà la coberta i es féu nou paviment superior a la tomba de l'Obra, al cementiri annex a l'ermita. Les obres, fetes pel contractista Sr. Antoni Nogueras, van ésser dirigides pels Srs. Jordi Estrany i Castany, arquitecte, i Manuel Salicrú i Puig, aparellador.

L'any 1991 es reconstruí la teulada, la qual cosa va permetre de descobrir un conjunt de ceràmica existent sobre les voltes. Les obres les va fer el contractista Sr. Joaquim Parareda, sota la direcció de l'aparellador Manuel Salicrú i Puig i de Nicolau Guanyabens i Calvet, llicenciat en Història, tots dos membres del Museu Arxiu. (Vegeu l'article "Trobada de terrissa catalana a l'església de Sant Miquel de Mata (Mataró, El Maresme)" de Josep Antoni Cerdà i Mellado i Joan Roldós i Sans a *FULLS/52* del Museu Arxiu de Santa Maria).

L'any passat es va refer el paviment de la nau.

Des de l'any passat la Junta d'Obra de Mata integra també els membres de la Junta de l'ermita de Sant Martí.

20.- El Museu Arxiu de Santa Maria ha continuat i continua les tasques de restauració del conjunt dels Dolors, documentades periòdicament als *FULLS*.

21.- La imatge és avui al Museu Arxiu de Santa Maria. És previst de col·locar-la a la sala nova de Síntesi que s'inaugurarà aquest any 1996.

22.- Si bé és cert que la tela representant sant Nicolau és anterior al retaule, hem de datar-la al segle XVII. De fet no es pot ni afirmar, ni negar que la tela procedeixi del temple gòtic de Santa Maria.

El retaule tant podia haver estat construït a la fi del segle XVII com a inicis del segle XVIII.

23.- La imatge de Jordi Arenas és avui col·locada al pas de la sagristia del Sagriment.

Transcripció, traducció i notes
M. S. i P.

MUSEU I ARXIU HISTÒRIC ARXIPRESTAL DE MATARÓ

Acabat el trasbals del període d'excepció de 1936-39, ens preocupàrem tot seguit de la recuperació dels fons documentals que havien integrat els arxius de la rectoria i de la Comunitat de Preveres de la parròquia, així com també de les seves Confraries i Administracions. Recordem perfectament com, abans de la guerra de 1936, l'entorn de la sala avui destinada a museu-arxiu estava completament circuïda de prestatgeries plenes de lligalls, llibres i registres de l'arxiu de la Comunitat, i dels nombrosos pergamins dels seus fons inicials, les sèries de les quals començaven en el segle XIII; un volum *in folio*, titulat *Llibre de Notes i Notícies*, escrit pels diferents arxivers, registrava les efemèrides parroquials a través de més de tres-cents anys; mai no hem cregut que, malgrat la destrucció de la immensa majoria del fons documental de l'arxiu dels preveres, hagués desaparegut una peça

de tanta importància, segurament devia anar a parar a mans d'algun particular que, pels motius que sien, s'ha abstingut de retornar.

Pel que fa referència a l'antic Arxiu del Rector, dit de la "torreta", perquè havia estat instal·lat en una torre de la rectoria, es pogueren recuperar fins a vint-i-tres lligalls i onze llibres de les trenta-set ordenacions que, en el segle XVIII, havia ordenat el rector Damià Sumalla per a conservar els lligalls i llibres que formaven la continuació documental del rector i que arribava fins als nostres dies (1); se'n pogué recuperar una part i, fins i tot, uns plectres del període del Dr. Josep Samsó i Elias, sacrificat per Crist en 1936.

Dels arxius particulars de les Confraries esmentem per la seva importància els de les con-

Butlla del papa Sixte V concedint gràcies a la confraria de Sant Pere (1589).

fraries de la Minerva, del Roser, de la Puríssima Sang i de la congregació dels Dolors, que contenen algunes butlles i breus papals i interessants llibres d'acords i rúbrica dels seus components.

Onze lligalls d'escriptures i signatura notarial, dels segles XVI i XVII, ens remeten als clergues notaris, institució establerta a Mataró des del segle XI.

De l'obra del temple ben poca cosa restà. Només dos llibres d'acords del segle XIX i quatre lligalls de documents; no obstant això, pel fet d'ésser més complet, l'Arxiu del Rector complementa perfectament aquest aspecte de l'administració parroquial, i això des del segle XVI.

El fons documental de les Administracions és molt interessant per la seva qualitat. El referent a l'Administració de Sant Desideri màrtir és ric en autèntiques relíquies i posseeix un breu d'altar privilegiat. El fons de l'Administració de les Santes patrones de la ciutat, Juliana i Semproniana, és també molt notable; hi destaquen els breus dels papes Climent XIV, Lleó XIII i sant Pius X, així com també els llibres litúrgics i de música pròpia.

L'antiga Confraria de Sant Pere compta amb la butlla del papa Sixte V sobre la mateixa i el seu altar. Els antics llibres de la Confraria de Sant Telm i els documents de la de Sant Pere denoten la importància de la nostra gent de mar en els segles XV a XVIII. També és força notable el fons de la Confraria de Sant Joan Baptista i igualment els corresponents als diferents estaments professionals de l'antiga vila.

Els llibres i registres de la Confraria de la Puríssima Sang ens informen de l'origen, a principis del segle XVII, d'aquesta important congregació, patrocinada pel ram de la fusta.

La sufragània de Sant Miquel i Sant Martí de Mata, de segles estretament unida a la parroquial de Santa Maria, figura també en dos interessants llibres de l'Obra d'aquells temples i altres documents expliquen la seva història. És l'apartat més notable referent a capelles parroquials.

De les antigues comunitats de religiosos de Mataró ens resta algun vestigi documental de l'antic convent dels Pares Carmelites Descalços, fundat el 1588, i podem destacar precisament el *Llibre de la Fundació*, escrit al segle XVIII pel cronista del convent; altre llibre referent a la Confraria del Carme es conserva avui en la Biblioteca Popular de Mataró, organisme de cultura de la Caixa d'Estalvis local; aquests llibres i documents es dipositaren en l'arxiu de Comunitat de Preveres en els dies de l'exclaustració del 1835.

Com manifestàvem en principi, des del 1939, amb l'aquiescència del reverend Sr. ecònom, Joan Massó i Jacas, prevere, foren agrupats tots els materials que hem esmentat en una sala de la rectoria vella, i el 1940 en la sala de l'Administració de la Confraria del Roser. En aquest domicili s'establiren també els primers objectes del museu. Aquesta situació es perllongà fins al 1946, any en què, realitzades les obres de millora de la sagristia, s'instal·laren de conjunt museu i arxiu en l'antiga sala de Comunitat per disposició del Sr. Rector Antolí Vancell i Roca prevere. A la bona memòria dels quals dediquem un pietós record com a fundadors d'aquesta obra.

La nova etapa va permetre l'inici de les seccions d'inventari gràfic i folklore, que donen al museu-arxiu un caràcter d'obra més acabada. La biblioteca de llibres antics i d'especialització, moderns, i les cròniques, completen el conjunt de l'arxiu.

Per al futur, paral·lelament a la completa classificació dels fons documentals d'aquest arxiu de Mataró, pensem de fer una regesta dels altres ar-

← xius parroquials del Baix Maresme, alguns dels quals, com Alella, Vilassar i Llavaneres, són molt notables. (3)

Llavaneres
INVENTARI

SECCIONS DE QUÈ CONSTA L'ARXIU (4)

- A) Pergamins.
- B) Escriitures notariales.
- C) Rector.
- D) Obra.
- E) Comunitat de Preveres.
- F) Gremis i Confraries.
- G) Administracions.
- H) Sufragània de Sant Miquel i Sant Martí de Mata.
- I) Capelles i oratoris.
- J) Comunitats i religioses.
- K) Tercer Orde franciscà.
- L) Registres sacramentals.
- LL) Música.
- M) Indeterminat.
- N) Biblioteca.
- O) Inventari gràfic.
- P) Folklore.
- Q) Cròniques.

DETALL DE LES SECCIONS

A) PERGAMINS.

Segle XIII: quatre
 Segle XIV: trenta-quatre
 Segle XV: vint-i-dos
 Segle XVI: dotze
 Segle XVII: vint

B) ESCRIPTURES NOTARIALS.

Onze lligalls, del segle XVI al XVIII.

C) RECTOR.

Vint-i-quatre llibres i cent cinc lligalls (trenta-set lligalls, llibres inclosos, formen part de la classificació del rector Dr. Sumalla, segle XVIII).

D) OBRA.

Dos llibres de resolucions del segle XIX i lligalls.

E) COMUNITAT DE PREVERES.

Trenta-quatre registres de funerària, que comencen el 1602 i acaben a mitjan segle passat.

Vint-i-dos llibres de dipòsits, fundat, resolucions, celebracions, etc... Nou lligalls i quatre plec de pergamins per classificar (censals).

F) GREMIS i CONFRARIES.

Minerva.

Títol d'erecció, principis del segle XVII. Onze llibres d'administració (resolucions, comptes, renda). Quinze llibres de rúbrica i un lligall.

Roser.

Títols de fundació i de confirmació (segles XVI i XVII). Un llibre de l'Administració, setanta-cinc llibres de rúbrica i quaranta-set lligalls.

Puríssima Sang.

Dos llibres de rúbrica, amb notes, i un lligall.

Sant Pere.

Butlla del papa Sixte V (segle XVI), pergami descriptiu (1603) i un llibre. Un lligall.

Sant Telm. Cinc llibres i un lligall.

Sant Joan. Sis llibres i quatre lligalls.

Associació Santíssim Sagrament. Un llibre.

Santa Anna. Un lligall.

Àngel Custodi. Un lligall.

Sant Telm i Sant Pere. Un lligall.

Santa Llúcia.

Un lligall i un llibre d'administració (segle XIX).

Congregació dels Dolors.

Dos llibres (un d'actes segle XVIII i un de rúbrica amb notes) i disset lligalls d'administració.

Puríssim Cor de Maria.

(Fundada per sant Anton Maria Claret el 1850 en la parroquial de Mataró) Un fulletó i novena.

Cor de Maria.

Un llibre d'administració, dos llibres de rúbrica i un lligall.

Bona mort. Un llibre.

Ànimes del Purgatori.

Un llibre d'acords, dos llibres de rúbrica i un lligall.

I) CAPELLES i ORATORIS.

Sant Sadurní de Valdeix. (Santa Rita).

Un lligall.

J) COMUNITATS RELIGIOSES.

Convent de Sant Josep.

(Pares Carmelites Descalços) Un llibre de la fundació i cròniques, un llibre de text religiós i un lligall.

Caputxines. Un lligall.

K) TERCER ORDE FRANCISCÀ.

Un lligall.

L) REGISTRES SAGRAMENTALS.

Vuitanta-quatre llibres borradors i vint-i-quatre lligalls.

LL) MÚSICA.

Tretze llibres de cor i partitures per a classificar.

M) INDETERMINAT.

Tres títols Universitat de Cervera, dos pergamins de veïns de Blanes, dos llibres de rúbrica, vuit missals (segles XVIII-XIX), un missal d'Urgell (segle XVI), i un llibre sobre el mas Sevà.

N) BIBLIOTECA.

Secció antiga (majoritàriament de temàtica religiosa). Noranta volums, fulletons, fulls, revistes, impresos.

Secció moderna (història, arqueologia, art, etc...)

O) INVENTARI GRÀFIC.

Fotografies tema esglésies, altars, imatges. Gravats. Estampes. Títol o carta de germandat predicadors i mercedaris. Sis plecs de plànols i projectes referits al temple de Santa Maria.

P) FOLKLORE.

Goigs diversos i un llibre de goigs i gravats, fet a mà per mossèn Isidre Reig.

Q) CRÒNIQUES.

Un llibre i un registre de visites.

Germandat del Sant Crist de l'Agonia.

(Parròquia de Sant Joan i Sant Josep).

Un lligall.

Rosari Perpetu.

Tres llibres d'administració i rúbrica i un lligall.

Propagació de la Fe. Dos llibres i sis fulletons.

Gremi mestres de casa. Una acta.

Gremi mitgers de telers. Una època.

Mare de Déu dels Desemparats.

Sis llibres, un fulletó i estatuts, una llista i un lligall.

Sant Antoni Abat i Sant Eloi. Un lligall.

G) ADMINISTRACIONS.

Sant Desideri màrtir.

(Any 1686). Reuneix ara una autèntica de diverses relíquies del segle XVI, una del segle XVII, tres del segle XVIII, cinc del segle XIX i cinc de l'actual segle. També un Breu del papa Climent XIV, de l'any 1762, sobre altar privilegiat, goigs, llibres de música i la novena del segle XVIII.

Santes Juliana i Semproniana.

Dos pergamins de les urnes.

Tres Breus dels papes Climent XIV, Lleó XIII i sant Pius X, concedint indulgències plenàries. Dues concessions d'indulgències parcials. Catorze lligalls. Partitura autògrafa de la missa de mossèn Blanch i gradual. Partitura autògrafa dels himnes litúrgics gregorians del pare Sunyol, benedictí, autògraf. Concessió de la missa, del rés i del patronatge. Missal. Missal Evangeliari i Epistolari, donatiu família Boter (segle XVIII). Missal Evangeliari i Epistolari (segle XIX).

Candelera i les Santes. Un lligall.

Soledat. Dos opuscles.

Benefici de Sant Esteve. Un lligall.

H) SUFRAGÀNIA DE SANT MIQUEL i SANT MARTÍ DE MATA.

Un cartell consulta, dos llibres de l'Obra, una libreta de rebudes i quatre lligalls.

En l'Arxiu funciona el "Cercle d'Estudis Històrics Pare Rius", amb sessions mensuals, sota el patronatge de l'Obra de Sant Francesc, que a la vegada patrocina també l'arxiu i el museu arxiprestal, i practica restauracions dels temples antics de l'arxiprestat de Mataró.

Mataró, dia de sant Francesc d'Assís,
4 d'octubre de 1959.

El Director
Lluís Ferrer i Clariana

NOTES.

1.- L'ordenació és de l'any 1813, segons indica el *Promptuari Substancial* conservat al Museu Arxiu. Per tant és posterior a l'època del rector Damià Sumalla. L'Arxiu del Rector és ordenat segons l'esmentat *Promptuari*.

2.- L'arxiu és avui situat a la casa carrer de Beata Maria, núm. 3, estatge del Museu Arxiu. A la Sala de l'antic Arxiu és previst d'inaugurar aquest any la nova Sala de Síntesi del Museu Arxiu.

3.- El Museu Arxiu de Santa Maria conserva l'inventari de l'Arxiu de Llavaneres, efectuat pel Sr. Santiago Martínez i Saurí.

4.- La referència, lògicament és de l'any 1959. Respecte al contingut actual de l'Arxiu vegeu *El Museu Arxiu de Santa Maria, Centre d'Estudis Locals de Mataró*, comunicació presentada al I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Solsona, 1994.

PUBLICACIONS DE L'OBRA DE SANT FRANCESC I DEL MUSEU ARXIU HISTÒRIC ARXIPRESTAL

RIBAS i BERTRAN, Marià.
FERRER i CLARIANA, Lluís.

La capella pre-romànica de Sant Cristòfor de Cabriels.
Mataró, 1960.

RIBAS i BERTRAN, Marià.
FERRER i CLARIANA, Lluís.

Monuments Històrico-Artístics i bells paratges del Maresme.
Mataró, 1963.

FERRER i CLARIANA, Lluís.
Valldeix.
Mataró, 1966.

FERRER i CLARIANA, Lluís.
Santa Maria de Mataró. La parròquia, el temple.
Volum I. Mataró, 1968.
Volum II. Mataró, 1970.